

Jerzy S. Kowalski

Franciszek Kamiński. Biografia żołnierza i polityka

Janusz Gmitruk jest autorem predestynowanym i uprawnionym do napisania tej biografii. Nie tylko z powodu długoletniej pracy w Zakładzie Historii Ruchu Ludowego oraz Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Nie tylko z powodu ogromnej liczby prac monograficznych, edycji źródeł i dokumentów oraz redakcji wielu periodyków. Przede wszystkim z powodu pasji oraz wielkiego zaangażowania w upowszechnianiu wiedzy historycznej i wyjaśnianiu meandrów najnowszej historii.

Jego monografia składa się z kilku części. Na dwustu stronach poznać możemy całe bogate życie i dokonania Franciszka Kamińskiego. Ponieważ biografia wydana jest dokładnie w 80. rocznicę powstania Batalionów Chłopskich, naturalne jest, że tej formacji poświęcono wiele stron. Autor ukazuje nam jednak genezę tworzenia się myśli ideowej chłopskiego przywódcy, społecznika, spółdzielcy i żołnierza. Ten urodzony na początku XX wieku chłopski syn z ziemi opatowskiej, wychowany w ówczesnym etosie patriotycznym, nigdy nie zerwał więzi ze swoją ojcowizną w Mikułowicach. Gmitruk pisze o elicie chłopskiej kształconej przez świątłych rodziców w humanistycznym gimnazjum w Sandomierzu. Wymienia wiele nazwisk. Wielu gimnazjalistów oraz absolwentów odpowiedziało na apel Wincentego Witosa, premiera Rządu Obrony Narodowej, wstępując do ochotniczej armii, biorąc udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po zwycięskiej Bitwie Warszawskiej 1920 Kamiński rozpoczyna studia matematyczne na uniwersytecie.

Pochodzenie implikuje jego zainteresowania polityczne. Zostaje członkiem i aktywnym działaczem Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”. Jako dobry organizator szybko znalazł się w orbicie zainteresowania Macieja Rataja, przywódcy PSL „Wyzwolenie”.

Janusz Gmitruk na szerokim tle ideowym i społecznym omawia tamten czas działalności Franciszka Kamińskiego:

Myśl polityczna PSL „Wyzwolenie” wytyczała ogólne kierunki nowej drogi rozwoju społecznego, negując z jednej strony kapitalizm, a z drugiej – rewolucyjne rozwiązania ustrojowe. Zainteresowani dokonaniem czeskich agrarystów, przepełnionych wiarą w chłopów i w ich przywiązanie do ziemi, przywódcy PSL „Wyzwolenie” pracowali na rzecz kształtowania założeń ideologii agrarystycznej. Chodziło im głównie o państwo, będące emanacją dążeń chłopów i ludzi pracy. (...) Ugrupowanie to uznawało też zasadę monteskiuszowskiego podziału władzy. (...) Głosili hasło solidaryzmu społecznego, negację walki klas, ponadnarodową solidarność, braterstwo ludów, politykę umiaru, rozsądku i pokoju, tolerancji dla wierzeń i przekonań religijnych, zwalczanie klerykalizmu, dążność do likwidacji krzywdy społecznej, szerszego zakresu wolności obywatelskich, oparcia ustroju na zasadach kooperatywnych, powszechnej oświacie, ubezpieczeniach społecznych i pokoju, tolerancji dla wierzeń i przekonań religijnych (s.17–18).

Wiele rozdziałów związanych z prezentacją dalszych etapów pracy politycznej i społecznej rzuca autor na szerokie tło danego okresu. Szczególnie rozbudowane są rozdziały związane z okupacją niemiecką: geneza Batalionów Chłopskich, koncepcja walki z okupantem, tworzenie struktur podziemnej armii. Odrębny rozdział poświęcony jest powstaniu zamojskiemu oraz Powstaniu Warszawskiemu. Warto zapoznać się z udowodnionymi tezami na temat akcji scaleniowej Batalionów Chłopskich z Armią Krajową. J. Gmitruk obiektywnie ocenia współpracę tych dwóch nurtów podziemia antyhitlerowskiego, odważnie podając niewygodne nieraz fakty, nieczęsto obecne w analizach innych historyków:

Powszechnie znana jest zasada, że bez pieniędzy nie ma konspiracji. Przez cały okres okupacji Bataliony Chłopskie z dotacji Delegatury Rządu RP na Kraj otrzymały na działalność konspiracyjną dotację w wysokości 450 tys. zł. Były to środki bardzo skromne w porównaniu do uposażenia AK, której utrzymanie dotowano wieloma milionami dolarów. (...) Komendant główny BCH musiał tak kierować działalnością, aby dodatkowo zdobyć środki na funkcjonowanie, nie oglądając się na pomoc z Londynu i na Centralne Kierownictwo Ruchu Ludowego. Pomysłowość była imponująca. (s. 202).

Niezwykle interesujące są te rozdziały, które analizują fragmenty politycznej działalności generała Kamińskiego u schyłku jego życia, kiedy odegrał wybitną rolę w jednoczeniu ruchu ludowego. Waldemar Pawlak powiedział kiedyś, że Bataliony Chłopskie były największym osiągnięciem ruchu ludowego. Rola legendarnego przywódcy BCH w tworzeniu współczesnego oblicza Polskiego Stronnictwa Ludowego jest również wielka.

Ważną częścią omawianej monografii są dokumenty nieznanne dotąd. O ile archiwa okupacyjne oraz te z okresu stalinowskiego dostępne są w Zakładzie Historii Ruchu Ludowego, to ostatnie fragmenty – o dziwo – były

dotąd nieznane. Janusz Gmitruk posiada je w swoim prywatnym archiwum i większość publikuje po raz pierwszy. Wiele fragmentów wystąpień prezesa F. Kamińskiego znaleźć można w prasie ludowej: „Dzienniku Ludowym”, „Zielonym Sztandarze”, „Wieściach”, „Tygodniku Ludowym”, a nawet w organie ZMW – „Zarzewiu”. Reprezentatywne i kompletne zestawienie znajdziemy jednak dopiero w monografii Janusza Gmitruka.

Bardzo ważną częścią jest obszerna bibliografia, chociaż autor dodaje, że to jedynie wybór literatury przedmiotu. Na koniec zapoznać się możemy z obszerną ikonografią, jak się można domyślić, z fotografiami gromadzo- nymi zapewne w zbiorach Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

Jerzy S. Kowalski

Janusz Gmitruk, *General dywizji Franciszek Kamiński (1902–2000). Żoł- nierz i polityk*, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2020, ss. 358.